

VĂN HOÁ TÂM LINH CỦA NGƯỜI HÔNG Ở VIỆT NAM: TRUYỀN THỐNG VÀ HIỆN TẠI*

TRẦN MINH HẰNG

Việt Nam cũng như nhiều quốc gia khác, người Hmông tuy là cộng đồng thiểu số song tính cố kết của họ lại rất mạnh mẽ. Có thể nói, văn hoá tâm linh và ý thức cộng đồng là một trong những yếu tố cơ bản tạo nên sự cố kết của tộc người, giúp dân tộc này không bị “hoà đồng” trong bối cảnh toàn cầu hoá. Vậy văn hoá tâm linh truyền thống của người Hmông ở Việt Nam như thế nào? Có sự biến đổi qua thời gian và những biến cố lịch sử hay không? Đó là nội dung chính của cuốn sách *Văn hoá tâm linh của người Hmông ở Việt Nam: Truyền thống và hiện tại* của tác giả Vương Duy Quang.

Cuốn sách được tổng hợp từ những nghiên cứu của tác giả ngay từ khi còn là sinh viên chuyên ngành Dân tộc học cùng nhiều năm tháng miệt mài điền dã tại nhiều vùng người Hmông ở các tỉnh miền núi phía Bắc Việt Nam; tại Chiềng Mai- Thái Lan và những sưu tầm, trao đổi học thuật trong nhiều Hội nghị khoa học về người Hmông. Ngoài phần mở đầu, kết luận và phụ lục, sách gồm 3 chương:

Chương 1: Đôi nét về người Hmông ở Việt Nam

Trong chương này tác giả trình bày về lịch sử di cư, địa vực cư trú, tộc danh và các hoạt động kinh tế, quan hệ xã hội... của người Hmông. Đây là những vấn đề tưởng rất quen thuộc với nhiều tác phẩm về người Hmông trước đây nhưng với

sự kết hợp nhuần nhuyễn tư liệu của các nhà dân tộc học đi trước với tư liệu của bản thân, cộng với nhận xét tinh tế, tác giả đã phác họa nên một bức tranh khái quát nhưng cũng rất cụ thể về diện mạo xã hội truyền thống của người Hmông, từ gia đình đến tổ chức dòng họ và làng bản; trong đó, vai trò của dòng họ có một vị trí quan trọng. Thông qua sự phân tích các sự kiện cuộc sống xã hội của người Hmông, tác giả đã nhận định: “Dòng họ là một trong những yếu tố quan trọng cấu thành xã hội làng và xã hội vùng ở người Hmông, bởi mối quan hệ xã hội của làng, của vùng thực chất là mối quan hệ của các thành viên cùng dòng họ và giữa các dòng họ trên cùng địa vực cư trú... Mặt khác, văn hoá ứng xử của người Hmông cũng tồn tại chủ yếu dựa trên phong tục tập quán của dòng họ, nổi bật là những luật tục liên quan đến trật tự xã hội, đến vấn đề khai thác và sử hữu đất đai canh tác, những luật tục quy định quyền lợi và nghĩa vụ của các thành viên trong cộng đồng...”. Những nhận xét này làm cơ sở cho sự phân tích về văn hoá và những biến đổi văn hoá của người Hmông được trình bày ở các chương tiếp theo.

Chương 2: Văn hoá tâm linh truyền thống của người Hmông ở Việt Nam

Sự mô tả chi tiết, kỹ lưỡng của tác giả về các loại hình văn hoá tâm linh cơ bản bao gồm nghi lễ thờ cúng tổ tiên, các lễ nghi liên quan đến dòng họ, saman giáo và hiện tượng “xung vua”, giúp người đọc hiểu về những đặc trưng văn hoá, tín ngưỡng truyền thống của người Hmông. Trong những hoạt động tâm linh ấy, thờ cúng tổ

* Vương Duy Quang, *Văn hoá tâm linh của người Hmông ở Việt Nam: Truyền thống và hiện tại*. Nhà xuất bản Văn hoá- Thông tin và Viện Văn hoá, Hà Nội 2005, 308 tr., khổ 14,5x20,5 cm.

tiên giữ một vị trí cơ bản. Những lễ nghi hướng về tổ tiên không chỉ thể hiện lòng biết ơn, sự tôn kính với những người đã khuất mà thực sự là hành động tỏ rõ ý thức hướng về cội nguồn, bảo vệ văn hoá dân tộc. Bên cạnh đó, những yếu tố tín ngưỡng liên quan đến dòng họ đóng vai trò vô cùng quan trọng, tạo nên sự cố kết cộng đồng và bản sắc văn hoá tinh thần ở tộc người này.

Chương 3: Những biến đổi trong văn hoá tâm linh của người Hmông ở Việt Nam

Có thể nói, những yếu tố văn hóa tâm linh truyền thống đã tạo nên bản sắc văn hóa của người Hmông. Tuy nhiên, bản sắc văn hoá tâm linh của người Hmông đang đứng trước những thách thức do nhịp điệu phát triển của cuộc sống, những tác động mạnh mẽ của xu thế hội nhập và phát triển và những vấn đề về sắc tộc- tôn giáo. Mối quan hệ giữa văn hoá và phát triển đang đặt ra nhiều thách thức cho dân tộc này. Làm sao có thể vừa phát triển vừa bảo tồn và phát huy bản sắc văn hoá tâm linh của người Hmông, đó là điều mà tác giả trăn trở. Quan điểm của tác giả là văn hoá của người Hmông chứa đựng cả những yếu tố tích cực và không tích cực theo góc nhìn

từ mối quan hệ giữa văn hoá và phát triển. Sự biến đổi văn hoá là tất yếu. Điều quan trọng là chính người Hmông phải nhận thức được và quyết định sự thay đổi hay giữ gìn những yếu tố nào của văn hoá truyền thống. Từ đó có thể phát triển, bảo tồn và phát huy văn hoá truyền thống. Với cái nhìn bao quát, sự biến động trong văn hoá tâm linh của người Hmông ở Việt Nam luôn được tác giả phân tích gắn liền với những biến đổi về văn hoá tâm linh của tộc người này ở khu vực.

Sự say mê, sáng tạo, có trách nhiệm trong nghiên cứu về văn hoá của dân tộc mình đã giúp Vương Duy Quang có nhiều thành công trong nghiên cứu về văn hoá của người Hmông. Với những tư liệu phong phú, tác giả đã giúp người đọc hiểu biết thêm về biến đổi và những vấn đề đang đặt ra trong văn hoá tâm linh của người Hmông. Đây là đóng góp quan trọng của tác giả đối với việc nghiên cứu một vấn đề tôn giáo- dân tộc phức tạp trong điều kiện hiện nay.

Xin trân trọng giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

